

Карпатська Русь

Карпатська Русь Carpatho-Rus

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч,3 ЮНКЕРС Н.Й. ЗГО, ФЕВРАЛЯ 1995, YONKERS, N.Y. FEBRUARY 3, 1995, VOL.LXVIII

В А Ж Н Е!

УВАГА - Елизабет і Лінден.

Відбудеться рочний мітинг Отділів ч.35-7-38 в неділю, 12-го феvрeля 1995 р., о годині 2-і по обіді. В

P.A.L. Youth Center
400 Maple Ave.
Linden, N.J.

Проситя всіх наших членів прийти громаднo, бо будут важни справи до рішення.

Комитет Отділів.

В минуvших числах "Карпатской Руси" ми інформували наших читателів про книжку Ярослава ЗВОЛІНСКОГО "РАПСОДІЯ ДЛЯ ЛЕМКІВ". Нижше подаеме допис автора Я.Зволінського.

Ярослав ЗВОЛІНСКИЙ

РАПСОДІЯ ДЛЯ ЛЕМКІВ

(Уривок).

Каждому, хто буде читати мої спомини, хочу сказати щиро, што нашим поступованьом ніколи ми не виступали проти кого-небудь, хто називал себе Українцем, уважал себе за Українця або симпатика українських товариств. Своім поступованьом доказуеме, што Лемки не мали і не мають нич спільного з націонализмом чи шовинизмом. Сами од націонализму много потерпіли, хотяби через посуджування нас о масову участь в рядах УПА. Было то, и хибаль ищи остаеся, потребом польского націонализму, уживаного в ріжних політичних грах.

Ми доказували и доказуеме, што стосованя збірної відповідальности за чийсь гріхи ест законно заборонено. Не дозволяють того ріжни меженародни конвенції, котри Польща підписала.

Днеска, коли пишу тоти спомини, каждому чоловікови і каждой народной меншости прислугуюют права до власного розвитку, до збереженя ідентичности, збереженя обичаїв, культури і языка. Нема потреби дальшой польонизації або українізації тих Лемків, котри собі того не желяют, хотя би по

той причині, што Лемковщина навсегда остане Земльом Лемковском на території Польской держави, а не окруженом українском територийом.

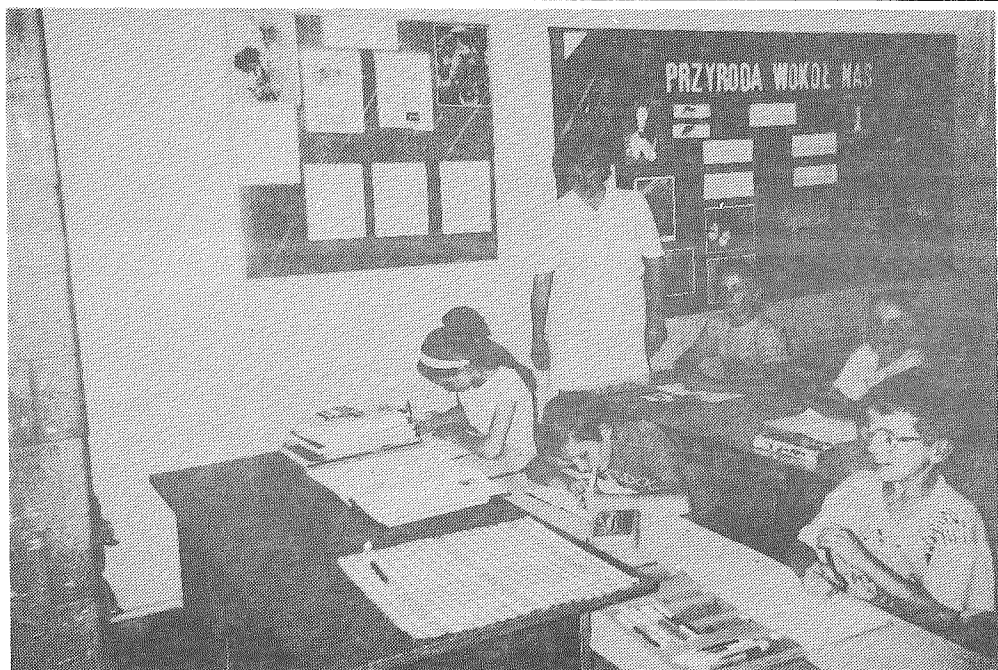
Цільом наших дійствій ест также домагатися свого, того, што Лемкам незаконно забрано.

Не маю наміру нікого поучати. В своїх споминах я указал много фактов о том, як много люде трактуют (уважают) других людей як менш вартісних "підлюдей". Маю надію, што в Польци прийде такой час, коли вшытки будеме рівни; што односится до віроісповіданя, народности і права штоденного житя. Таки понятя ми маеме од початку нашой діяльности яко члени лемковского руху на заході Польци.

Заміст підсумованя - загальна рефлексія. Кождий народ в часі трагічних або піднеслих хвиль, покликуюея всегда до своей минувшини, до коренів, штоби показати і підтримати народну гідність. Важна ест народна гордість, родовід, корені. Лемки - то народ, котрий на горах і в лісах хребтов Карпат корчувал дерева і коджий кавалок землі загосподарувал, котрий в долинах закладавал квітучи сади і власни оселі. Лемки, котри од другой половини XIII віку творили правови основи своего на тих землях істнованя, тут мають свої корені. Для нас неважний ест спір науковців о то, одкаль прибули Лемки, чи з долів волошских, чи з гір балканских. Важне ест то, же були і сут частком словянских народів, же мають візантійске походженя своей віри, же мають свій язык, писмо, культуру, обичаї і то, же кількасот літ оставали собом -

Русинами-Лемками.

Факт оставаня собом ест феноменом, який в житю народів случаетя барз рідко. Феноменом і для того, же на протягу віков на той землі - землі Лемковской - случилося барз вельо катастроф, які пережили ей жителі, і жадна - навет найбільша не знищила їх. Война Лісовщиков, побут Конфедератов Барских на Лемковщині, рок 1849 - коли то войска царя Николая переходили через Лемковщину в дорозі на Венгрию, где помагали в усмиреню повстаня Кошута, а потом владичества Австро-Венгрии, винищення Лемків в Талергофі, потом політика II-й Річипосполитой односно Лемков, і наконец політика Річипосполитой Людовой, котра супроти той малой народности была најбруднійша і жорстока. Были часи их уніятизації, польонизації, українізації, русифілізованя і ищи сам Господь Бог знае што, - а однак Лемко остал Лемком. Не легко ест бути Лемком. Не легко і тому, што много з нас живут подвійном особовостьом; одна - то жытя зо своей ідентичностьом национальном, друга - то жытя на што-день, на зовні своей ідентичности, котра укрита ест в сумліню, то так, якби в каждом з нас было двоих людей, дві особовости. Много літ я працювал з розмаїтими людьми - Поляками, але Поляки-Кашуби, Поляки-Німці, Поляки-Українці, і всі они вели себе нормально, однак так само, як і я - подвійно: нормально для окруженя і нормально для себе - для своей совісти, віри, ідентичности, але то друге - нормальне для себе - было всегда скрите внутри.

Лекцію лемківського языка в школи в Розділю провадыт дыректорка Мария Шавюк. Розділя. 1994.

Конкурс на лемковскы спомини
 Інститут Соціології Вроцлавского
 Университету.

Роман ХОМЯК

ЛЕМКОВСКИ СПОМИНИ

(Закінчення)

В червні 1947 року пришли до мене польски жовніри до мого дому, а мене тогди не было. Був то поручник Левандовскі, другий поручник Юрек Твардовскі, сержант і плутоновий о незнаних назвисках і пару жовніров, і просили істи. Жени дали ім штоси до ідла. "А може мате што выпити?" - сказав Левандовскі. Дали ім пів літра горівки. Як собі выпили, то поручник каже до мойой жени, нехай муж зголосится до нас, маеме до него діло (мене тогди в дома не было).

На другий день іду до села Фльоринка, бо там на плебанії кватерувало войско. А звідтам вертае Юрко Янішак і каже до мене: "Не іди, не іди, Мати Божа, што там войско робит з людьми, в страшний спосіб бют, мордуют людей". "А тебе не били?" "Я им показав призваня до американской амбасаді (він был горожанин США і был на войні 1945 року)".

Приходжу на плебанію, замкнули мене до шпихліра, а там было юж двох: еден називался Кофля, ранений з войни, барз побитий, а другий Канюк. Приходить до мене жовнір і приводит мене на плебанію. А там на середині покою маюот приготовлену лаву. Поручник Левандовскі крикнул до мене: "Якой ти е народности?" А я на то: "Пане поручнику, я ест-ем польским горожанином. Ту ся родил, ту служил при войску і был на войні". Поручник Левандовскі сказав: "Не треба было іти, бо то ся на нич не придало". А я на то: "Пане поручнику, але в історії буде записане, же Польща была забрана силом. Дал я ему письмо, што мені окупант сконфіскувал послідну корову, а виставил корову до конфіскати українский комітет. Были на мене зли. Поручник рикнул до мене: "Чом ти, українске быдло, не виїхал до Росії? Сержант крикнул: "Українске быдло, покаж, де маш серце і ударил зо всей сили мене в груди три рази, я заточился, а він хватил мене за волося на голові і перевернул на ту лавку, што мали приготовану. Сержант тримае мене за волося, двох за руки, а поручник Левандовскі і Юрек Твардовскі бют мене ясеновими палками по цілім тілі. Я ся страшно кидал і страшно кричал, перевернул тоту лаву. Запхали мої уста шматом і мене придусили так, што я зомліл. Мали на машинці (примусі) горячу воду і еден крикнул: "Забрили-сме скурвисина", і облял мі твар горячом водом. Вода бризнула на руки Левандовскому, котрий крикнул: "Што ти подал горячой води?" Погнав жовнір до студні по воду. Вшитко то виділа родина мойой жени, бо жыли напроти плебанії (як пізнійше оповідали, же ім жовніри донесли, же мене заарештовали. Жена уйка плакала і сказала: "О, вже Романа замучили, вже ліют на него воду".

Кинули мене другий раз на ту лаву: трох тримае, а оба поручники біют. Юрек так ся змучил, аж кинулся на лежанку, а його місце занял інший. Біют мене. Знов я стратил притомность. Зляли мене водом. Як я опритомніл, то поручник сказав: "Спохий си, може собі закуриш?" Я кажу: "Дали-сте мені добре закурити. Ани окупант не робил так з людьми, як ви зо мнов, невинним чоловіком".

На третий раз знов мене перевернули на лаву, і бют. Я знов стратил притомність. За третим разом довго не могли мене відчутити, то поручник Левандовскі так мі бил в твар, же мі перервался нерв в уху і од того часу не чую на уху, тільки еден шум в уху. Ищи ім того было мало. Поручник заложил мені дроти на великі пальці і казав мі вложити руки до кишені, а сам крутил коробком од апарату, што давал електричний ток. Я попросту ричал, а руками так мі трепало, же обі кишені подерлися. А ищи мордерці едено придумали: перевернули мене на підлогу, ногу - на ту лаву і знов едни тримали, а поручник Левандовскі біе мене ясеновом палком по підощвах, же аж му ся зломала. В куті мали запасові палки, што ім на замовленя робил Франек Раджак зо села Ропи. По том знуцаню виволокли мене до шпихліра і замкнули. То было з самого рана в неділю. В церкві правилася служба Божа, а на плебанії - мордованя.

Приходить по мене жовнір і дае мі два ведра і провадит по воду до студні Марії Дубец. Она вибігла і же до нас: "Чекайте, я вам наберу води". А жовнір до ней: "Будеш скурвисинови Українцьови наберати води?" Набрал я той води і поставил ведра коло студні. Жовнір крикнул: "Скурвисину, будеш ставити ведра до болота?", - і ударил мене што сили в лице, што перетяло мі варги на зубах і кров заляла мої уста. А та Марія Дубец, як то виділа, то ся розплакала, бо она мене знала (ми разом ходили до одной церкви).

Іду дальше з тими ведрами, а моя жена Софія і ей сестра Анастасія были той неділі церкві в Фльоринці. Підбігла моя жена зо заду і закашляла, я ся оглянул, а жовнір копнул мене так, же я упав на ведра. Говорили, што той жовнір - то "фольксдойч". Оден жовнір говорил до мене: "Не было в Польщі добре, ани не буде, што тоти холери з людьми виробляют". А оден такий з усиками просил тих, што нас пильнували, жеби нас не били. Як мене мали пустити до дому, то ще мене тот Левандовскі бил палицьом в подошви. (Боже мій, який то был страшный біль!) Ноги я мав опухлі. Поручник казав мі підписатися, же то, што я виділ і чув, і што мі ест відоме, не повім нікому под каром смерти, і казав мі підписати, же буду доносити на людей. Я йому сказав, же я не был конфідентом ані в часі войни, ані по войні.

Греко-католицкий священик так говорил до мене: "Випроваділся я з плебанії, бо не можу знести того плачу нашого бідного народа". Мойого брата били, повязали му руки, заложили на коліна дручок, підвісили його і били ясеновими палками по цілім тілі. Он ищи

лежал в ліжку, бо был хорий, пришли до него тоти бандити і казали дати ім істи, - брат ім не дал. Потім він пішов до дохтора до Грибова, котрий так му сказав: "Чловеце, юж по твоім здоровлю, а шкода ты, бо ти молодой і красивый мужчина". Брат мав ціле тіло посинячене.

Не одному з мого села, а пяти особам тоти бандити знищили здоровля. З Полян побили Каню і його малолітнього сина. Його, як побили, викинули на подвор'е, где лежал нерухомо, а коли пришол велький дождж, то жовніри заволокли його під дах, а його синови стягнули штани і били палками так, же покалічили задницю. Били го по подошвах. Посуджували його о то, же дал партизанам газету (хлопец мал тогди 13 років). Я тут подаю лем пару тих, што их войско побил. Юрек Твардовскі, як собі выпив у Василя Юнака, сказав, же любит бити Лемков, то значит нас, для приемности.

Послі приїзда на заходни землі побите тіло покривалося ропними ранами. Рана ропіла три тиждні і знов робилися нови рани. Мое тіло было побите, ушкодили мені ліву нирку, ліве ухо, а над коліном маю ушкоджений нерв, набавили мене сильной нервовости (з той причини чую великий жаль).

З войни 1939 року я вернул сильно заморений голодом і поневірком, але не был ушкоджений на здоровлю. Войну я пережил зруйнований і окраджений, а по войні так мені ушкодили бандити здоровля.

* * *

Шановни Панове! Може ищи жыют тоти жовніре, наочни свідки, котри виділи, што з нами, невинними людьми офіцери "людовой власти" виробляли? Най би тоти бандити висказалися, за што нас так страшно били, яким правом послуговувалися і яком конституційом.

ЗИМА

Стиснул землю мороз сивий,
 Гляд ногамі звонит,
 Ледом ріку замурувал,
 Най Бог оборонит.

Зимне сонце попрез гору
 До села зазерат,
 Всьо ся крыє, где лем може,
 Бо зимі ник не рад.

Кус с полудня сонце зашло,
 А змерк скорым кроком
 Потихеньки иде в село
 И сіл над потоком.

Пхатся силом студінь до хыж
 Зо сінь и зо двору,
 А с калениц сивый дымок
 Вытягаты в гору.

Вшиткы пхаются ку пецу
 И стары і діти,
 Докладают дров до огня,
 Жебы ся огріти.

Тихо вокруг, лем ліс тріскат,
 А звізды ся ярят,
 И през окна оген блискат,
 Где вечерю варят.

А дітиска коло пецы
 Чекают вечери,
 "Хвала Богу" — гварит мама,
 "Уж кыпят компери"...

Дві війни я пережила

Я родилась в селі Ганчова, Горлицького повіта. Родиче мои Антоний и Юстина Тима уж покойны. Ту хочю описати, як я переживала першу и другу світову войну.

Ой тяжкы то военны часы, то-ж не роздувайте, люде, военный огонь, лем гасте го, гасте и не дайтеся йому розгоріти.

Была я ище дуже малым дівчатом, може 6 роков мні было, то я дуже не памятам першу войну. Памятам, як ишло войско через наше село: пришло из Словакии и назад прудко ся цофло на Словакию. Але до днесь не знам, ци то было русске ци австрийске. Потом пришло дуже русского войска из Польши и тоты зостали долго в нашом селі и сусідных селах. Фронт был на Бескиді. Кулі летіли на Высову и Блхнарку, а и в нашом селі упало пару. Одной жені велика куля впала до хижы. Муж был на войні, а она с одним дівчатом осталася дома. Встала рано и ся обувала, же треба втікати, а ту лем раз влетіла куля. Дівчату оторвало пятау на ногі, а жені трафило до груди. Ище вылетіла надвір и скричала ратунку, але уж не довели ей до шпыталя, бо умерла в дорогі. А дівча вылічили — мала пятау с чужого тіла, але ей все боліло, и нога была коротша от той здоровой.

Высову и Блхнарку выгнали. Ой як плакали тоты люде! Несли перины, провадили діти за руки, а декто — корову. Але што мали веце, то всьо зостало. Там съіло войско их працу, и пару хиж спалили.

Хлопы майже всі были забраны на войну, лем пару старых лишили.

Який был плач и страх, то не дастся описати. Наша хижа была при дорогі, што веде зо Словакии в Польшу. Коло нашой хижы была муруванна каплиця. Одного нашого сусіда напал страх, бо имосць повіла, же певно треба буде втікати, то люде брали перины и носили до той капличкы. Але сами ся не ховали, лем ходили коло ней, плакали и молились. На дорогі была варта войскова, то пришел к ним один вояк и покричал, жебы брали перины и додому ишли, же кулі уж не будут падати.

В нашой хижі мешкал якийсь старший офицер, котрый с нами дуже добре обходился. Нас было дві, старша сестра и я, а и мама с нами. Няньо были при войску.

МАРИЯ ТИМА,
автор оповіданья "Дві війни я пережила", родом из Ганчовы, Горлицького повіта, теперь в Западной Польші на Познанщині.

Мы зо сестром часто спали обуты и посбераны. Мама майже не спали, лем так перестоювали коло нас цілыми ночами.

Одного разу смотрю на дорогу, а ту иде двох вояков на конях с горы долов селом, идут и барз роззерают. То была патруль зо словацкой стороны. А ту лем раз выскочил один вояк с помеж хиж, тыж на кони, и так сміло прискочил к тым двом, скричал, жебы ся поддавали, и заставил до них пику. То один зараз зоскочил с коня, вшитко познимал и ся поддал. А другий ся не поддавал, то го тот, што был сам один, пробил пиком. Упал коло коня и так рычал, як звірь, и дуже страшно выглядал. Прилетіло веце вояков с помеж хиж и того, што ся поддал, деси повели, а того пробитого завели до нашого сусіда, дали му сісти коло пецца, а мы діти призералися на него. Вшиткы го жалували, же го барз болит, але он нас нич не розуміл, бо то был якийсь мадьяр. А тот, што ся поддал, был словак.

Потом взяли того раненого на віз и везли до шпыталя — до Лосья ци до Горлиц. Але в Лосью пришел ку нему якийсь офицер и го жалувал, а тот раненый на возі вырвал ніж из-за холявы и пробил того офицера, тай там го добили и прислали відомость тому воякови, што го пиком пробил, бо он хотіл знати, ци вылічится.

Пак што раз меньше было чути стрілянья, а поволи и войско одышло.

Пришла ярь. Як сніг згиб, то лужы коло села были так зруй-

нуваны конями, што треба было дуже ся натрапити, абы их хоч як-так поровнати.

Люде бралися ярувати, но не было што запрячи до воза и плуга. Декто мал дакого кониска, што войско лишило, та тако-го, што не мог ноги волочити. А до того — не было што сіяти, бо што не забрали, то войско коньми скормило. Люде хворіли на оспу и иншы заразливы слабости. Всяди смерділо, то и люде хворіли от той нечистоты.

По яри было барз голодно, але и так было весело — по полях пастушкы співали.

Прудко минула весна и літо, но все не было спокою. Молодых хлопцев кликали до ассентерунку, до войска. Але чым дальше тревала война, тым меньше была у них охота идти до войска, то втікали не лем за хижу и село, но и за границу.

Мои няньо вернулись с войны и зачали газдовку поправляти. Купили под зиму три уці и кобылу, то на ярь сме мали семеро увец. Я барз любила малы ягнята, а ище ліпше брындзу любила-м істи. Но мала ем и смуток. Мі казали с уцями ходити на поле. Вшили мі гуню зо сукна, котру я барз не любила, бо была шита на стару лемковску моду: мала пониже поясу клапти и шнурком была обшита, а коло шнурка — квіткы с червеного поставу. Была я дуже незадоволена, бо не мала-м иншого загорнінья на зиму.

Вовны было у нас дост, можна было гардый сведер зробити, але мы ище не знали плести на дротях, то, рада-нерада, мушена ем была гуню носити.

Пасвиска в нашом селі были спільны, то для пастухов была выгода. Ходили собі разом, и было нам весело. Співали, гукали, а як сме коровы потратили, то сме плакали. Гайтовы мали с нами клопін, бо сме робили шкоды на луках, а часом и на зерні. Хоч с кыями за нами ходили, то и так нич не помагало. Нас лем товди тішило, як сме сытый статок додому гнали. Дома нас за то похвалили, а часом и масла дали.

В осени сме ходили на цілий день, як мы называли — на прес-день, бо уж пашы не было, жебы ся скоро напасло. Всяди было звыпасано, лем на ксьенжом полю была трава, бо ксьондз пас осібне свой статок, а земли мал барз дуже, то нераз сніг прикуррил траву. Но не позволил людам

статок на його полю пасти.

Одного дня поздном осенью пошла я на поле и не зышла емся с пастухами. Было барз студено, а я не мала патычков, жебы огня накласти. Сіла-м собі за меджу от ксьендзового поля и смотрю, жебы статок не перешол за меджу на ксьенже. За меджом в сухой траві было мі тепло, так сон клонил очы, же я уснула. О статок не было страху, же мі дагде розыйдеся, бо там нигде ничего не было, лем тоты ксьенжы перелогы зо старом травом. Он все ходил зазерати на них, ци дакто не пасе, але тот день был барз студений, и сніг уж покурювал, то я не сподівалася, што он выйде. А он выйшол и кричал с дороги. Но коровы никто не зганял, то он пошол сам зганяти и нашол мене там под меджом. Як мя не лупне палицом, так я от разу на ноги скочила. Отскочила-м набік, тай ся с ним сварю, за што мя бил. За суху траву на перелогах? Уж сніг курит, то ей прикурит, а мои коровы голодны. А он за мном с палицом, но я не боялася, же мя зымат, бо был старый и барз брїхатый. Так мя лишил там, лем кричал и кричал: "Чекай, злодію, чекай!"

Зовном не дал рады, то пошол до нас ся сварити, бо уж такой был, што ся все сварил. Ходил нас религию учити, то нас чупчил в школі, што сме ся го бояли. Перед великодными святыми всі школяре ишли до сповіди — ишли сме разом хлопці и дівчата. Перший пошол один хлопец. Як выйшол зо сповідальниці, ище ся не обернул, а мы всі ся звидуеме, што ся іегомосць звідуют, то он гварит: "На мою душу, так чупчат, што страх!" Мы ся всі засміяли так голосно, аж іегомосць к нам вышол.

Тот іегомосць уж давно помер. Вічная му память — по смерти человека каждого споминают таким словом, на яке заслужил.

Зле было людям газдувати так, што где загін, то иншого газды. Зачали бесідувати, жебы дуже ліпше было, як бы каждый свои загоны мал в одном місци. Так и зробили. Завели комассацию. По комассации так ся всі взяли до работы охочо, меджы с каміньом прятали, мокры поля и луку осушували, копаючи глубоку ровы, до котрых сыпали камінья с медж, што такы красны поля выробили до непознанья.

Каждый был рад мати хижу на своей полю, але не каждого было стати на то. Хижы в остатных часах ставляли дуже гарды и выгідны — 2 або 3 покои и кухня, гардый ганок, добра пивниця. Богатшы вкрывали дома

бляхом. Сдавалося, же всьо иде к ліпшому. Уж пшеницу зачали сїяти, и она ся місцями дуже гарда родила.

И был бы с нашего краю зробился рай, як бы не пришла друга война. Але тота нищителька людского добра и людского житья пришла в нашы села и розбила наше житья.

В 1939 року пришло польске войско до нашего села окопы робити. Войска было барз мало. Зачали рыти окопы под селом Ганчовом над Устьянском границом. В Ганчові просили шовтыса о людей до работы. Так оповіли каждую хижу, где одно, где двое мают ийти до работы. Зганяли нас на дорогу, поуставляли по войсковому, и так сме машерували — кто с мотыком або лопатом, а хлопы с пилами и топорами. Один вояк зозаду, другой спереду. Зышли сме к Ковальову, там приказали хлопам стинати вільхы и буку, а мы дівчата и молоды бабы носили сме тоты крякы и робили такы завалы. И по 10 разом тягали сме одну вільху. С тых кряков зробили сме так, нібы пліт, от Ровен аж по Межерічне. То смішна была тота оборона, бо и корова бы через тото перешла, а мы на німця такы плоты робили.

Ище и тото не было готове, а німцы уж ту. Люде, як чули, же идут и стріляют, то брали с хижы што ліпшого на возы и втікали в лісы. Были и такы смілы, што нигде не втікали, навет на дорогу звыходили німцев видіти. Я тыж была при дорогі. Зашла-м до сусіды — Дунячком сме их звали, хижа их была при самой дорогі — войду до середины, смотрю, а моя сусіда стоят коло пеца и горці мыют. На дорогі полно войска — на конях, в автах, на мотоциклях, ниже села так бьют, лупчат, а мою сусіду нич то не интересуе. Они собі мыют гратя. Ту входит их кухарка Мелька, а за ньом німец вошол, штоси бесідуе, але мы не знаме што, то показуе руками, же хоче ведро коня напоити. Люде, котры вышли к дорогі, завели бесіду с якимси німецким вояком, што знал по словацки. Повідал, же сме барз сухы, тонкы. А они были такы поспасаны, як медведи. Кони их великы и сильны. Смотриме, а ту несут на кони забитого німца. На нас так смотрят люто, тилько же до нас не стріляют. Зараз кричат на того, што с людьми бесідувал. Он побесідувал с ними, а пак повідал людям, же того вояка забил якийсь хлоп с потока, же не польске войско го забил, а цивильный партизан. Так никто не знал, кто в том потоку

был. Так повідали, же то якийсь поляк зо Словакии, бо они летіли Польшу боронити. И так про того одного німца хотіли село палити. Люде ся барз перестрашили. Одны втікали в лісы, други ишли до Высовы німецку команду просити, жебы дарували, бо то не з Ганчовы тот партизан был. И іегомосць Титар тыж ходил просити, бо так повідали, же церковь спалят.

И так якоси далося німцев перепросити, што нич не спалили. Но за тот час люде немало смутку пережили. В ночи майже всі жены и діти спали по лісах, а хлопы ходили до села на хижы смотріти. Но в селі было тихо. Кто ночувал дома, то не годе был спати — так было всьо перестрашене. Жена Анна Штекля ночувала в лісі, там ся захолила и захворіла, и потом ся ей в голові сколотило от того страху, так што бідна скочила с лавы до рікы о півночы.

В Высові был постерунок німецкой полиции, а так и в Ганчові. Німцы зразу показували себе дуже добрыми, але помалы ся змінили. Найперше намавляли людей ийти до Германии на работу, же там можна добри заробити, же істи дают дост и вшеляко то захваляли. Нашлося пару таких на каждом селі, што ся записали.

В осени перешла вість по всіх сторонах, же уж по войні. Русскы взяли Галичину по Сян, а мы лемкы осталися німцам на потіху. Они ся нами тішили, же буде кто робити для них. Но потом поздном осенью пришла вість, же русскы нас берут на переселение. Пак вшеляко бесідували. Повідали по селах, же на нашы газдовкы придут полякы з России, або же німцы будут робити у нас державны майонткы. И всяке инше плели. Кто бы в тых часах вшиткому вірил, то бы з розуму зышол.

Німцы заборонили бити свиньи и зачали брати для себе. Так люде стали говорити, же ту уж нич ся не обстане, всьо заберут, же найліпше всьо лишати и ийти там, где нас хотят.

И так много зобило. Як чули, же русскы делегаты суть в Новом Санчі, то пошли и нашы люде ся записати. Там им повідали, же найліпше ийти цілыми фамилиями, жебы ся не цло, же там достанеме газдовкы и поля, скилько кто хоче. Записалося дуже фамилий с нашей Ганчовы и сусідных сел. Котры ся позаписували, то зачали рыхтуватися, продавали худобу, зерно и купували черевикы, теплы лахы и друге, што треба на переселение.

(Дальше буде)

С М І Ш Н Е Д Л Я С М І Х У

(З карпаторусских календарів за
минувши роки)

КАЛІКА

-- Ена! Яке ты шувне дівча! — гварю.

Ена посмотрила на мене мягко, як місячок, усміхнулася до мене ангельським усмішком, аж мі серце скочыло и душа возрадувалася и проситя тихо:

— Мас кару?

Я покрутил головою. Ена посмотрила на мене зо жалом, як на даяку каліку, як бы ся мя просила:

— Но и нашто ты жыеш на світі, старый қочане, и ищы берешся до бесіды зомном. Пошла, от мене гет, ани гуд-бай не повіла.

И то не лем старый без кары для дівчате не вартат нич, але не вартат нич без кары и молодой бойс. Може быти и шумный и кучерявый и великий, але як не мае кары, не вартат у дівчат нич. Ани не смотрят на него. Мусит мати кару. И прави каждый мае, як не няньову, то хоц дачью, пожычану, або крадену, а мусит мати.

Знам едного бойса, што рума не мае, а кару мае. Где спит? Як кару мае, то ніт страху о спаня. Даколи спит в карі, але мало. Найеце дівчата го ночуют. Раз то-та, раз тамта, раз гевса. А такого ищы-м не чул, жебы даякого бойса без кары преночували. Тоты без кар вшиткы в "ССС". Там ночуют.

Я в Америці уж дост долго, и без кары. Вшиткы чудуются, же як то без кары можу жыти в Америці. И попросту повагу стратил у сусидов. Бо як ищы не робит человек и не мае кары, то ищы пребачат, але як робит, а не мае кары, то попросту занич мают. Другы хоц и не робят, то кары мают. На релифі, а кару мае, яку таку, а мае.

Раз мало што и я не досяг кары. А было то так: Жена уж отдавна позерала на кары. Сяе собі так на порчу и смотрит на дорогу. А по нашой дорозі так кары ідут, што як хочете перейти з одной стороны дороги на другу, то мусите почкати найменше десят минут, штобы сте могли vybrати таку хвилю, в котру бы сте могли прелетіти. И то серед дня, вечером мусите ити далеко, пол милі, где "ред лайт", бо ся не дочекате: Кара за каром, кара за каром и каждая инша, што една та красша.

И сидит собі жена на порчу, тай оберат, любуеся: Таку бым хотіла, но ищы не таку, а таку як тота, о, тота ищы красша.

И раз, як мя не было дома, уж собі выбрала напевно одну, уж и почала годити. Правда, выбрала не нову, але то ищы горше. Коли бы нову; то лекше обрахувати и выяснити, што то нияк не стати. А таку ужывану, трудно. И коли я вернул до дому, то цілий тыжден двери ся не заперали пред "селейсменами". Ледво якоси ем ся з них отряс.

И так остался я дальше человеком без кары. Жалю годным человеком, попросту американском каліком.

И здаеся, треба буде умерти каліком без кары.

ПО ПЕЙДИ

Раз по пейді Дзян Покрака при-шол домів пьяный—Стал при д-в-р-ях и дуркае, як якийсь незнаный.

А газдыня с горы кричит, кто там так гырмотит — "Та я не знам, кто я е," Дзян собі муркотит.

"Геравт отталъ, ты пияку, не турбуй людей в ночи — Бо як я тя замалюю, то вытріщишь очы!"

"Ой лем пусте, газдыничко, бо я не знам, где я — И посмотте добри в очы, ци то я, ци не я."

В ДОМІ ВАРИЯТОВ

Группа докторов приіхала оглянути шпыталь для душевнохворых. В одной комнаті над пустом миском сидит якийсь пациент. В руці тримат кый зо шнурком, а на конці шнурка висит великий гузик. От часу до часу вариат подносит шнурок, а потом знова занурят до пустой миски, якбы рыбу ловил.

— Та дуже уж сте зловили тым способом? — спытался жартом один из докторов.

— От рана вы уж семей, — отвітил серьезно вариат.

Виноватый когут

Приходит муж подпитый над раном домов и застал на постелі заплакану жену.

МУЖ: Та чо-го-ж ты плачеш, голубко?

ЖЕНА: Ой, та не встыдаш ты ся сам себе, а и людей, таж лем три тыждни, як мы женаты, а ты приходиш рано домов, як уж когут співат.

МУЖ: Ох, та не плач ты зато, моя голубко, а я тобі прирікам, што больше того не буде, бо я ище днеска рано когутови голову скручу.

БЕСІДУЙТЕ И ВЫ ДАШТО

Газдове зышлися на громаду в корчмі. Пришол цыган, стал на переді и слухат, як вїйт давал такы задачи газдам:

ПЕРШЕ: Кто нашол бы ся меже нами, жебы выпил квартиру полюнкы, сам без день?

— Я! — отзыватся цыган.

ДРУГЕ: — Кто бы ся нашол меже нами, жебы съл миску пе-

рогів сам без день?

— Я! — двигнул руку цыган.

ТРЕТЬЕ: — Кто бы ся нашол меже нами, штобы вымолотил копу зерна сам, без еден день?

Никто ся не отзыват. Вшиткы смотрят на цыгана, а цыган озератся на громаду. Як отповіди не чути было, цыган кричит: "Та бесідуйте дашто и вы, я за вшиткых не буду отповідал".

— о —

Ци она буде свиня?

МАТИ: Же ты, Ванцю, не стыдашся идти до стола ку ідлу такий брудный и нечистый, як свинья. Чом ся не умыеш?

ВАНЦЬО: Мамо, а ци то можна умыти свиню?

МАТИ: Можна, и свиню можна чисто вымыти.

ВАНЦЬО: А як свиня чисто буде вымыта, то ци она уж не буде свиня?

Кара Адама

УЧИТЕЛЬ: Який грїх зробил Адам в раю?

УЧЕНИК: Он съл овоч с заказаного дерева.

УЧИТЕЛЬ: Добре, но а як Бог покарал за то Адама?

УЧЕНИК: Барз тяжко, пане учитель. Адам мусіл ся с Евом ожени.

Жебрак

На углу улицы стоял жебрак с завішенном табличком на шы: "Я німый".

Переходила дівчина, пожаліла жебрака и вложила пару грошей до його горнятка, а потом спыталася:

— А як долго вы німый?

— Глупа жабо, ты знаш, што я не годен отповісти, — промурчал до себе жебрак.

За ей здоровье

— Ваню, твоя жена дома лежит хвора, а ты тут тягнеш сливицу одну за другом.

ВАНЬО: — Но што ты хочеш? Я пью за ей здоровья!

Ж Е Р Т В У Й Т Е Н А П Р Е С - Ф О Н Д

Г А З Е Т Ы " К А Р П А Т С К А Р У С Ь "